

Lektørdtalelse (13/32) 5 055 684 0 (V)

Hippler, Jochen: Verdens farligste land? : Pakistan mellem militærherredømme, ekstremisme og demokrati / forfatter: Jochen Hippler ; oversætter: Jens Ellekær ; diverse: Jens Ellekær ; kort: Oliver Wetterauer. - Ellekær. - 303 sider, tavler i farver. - DK 98.232

Anvendelse/målgruppe/niveau

Stykker af bogen kan bruges til opgaveskrivning, men bogen henvender sig først og fremmest til den, der søger dyb indsigt i Pakistans forhold.

Beskrivelse

Forfatteren er en tysk politolog med speciale i Pakistan, som han har besøgt en snes gange siden 1988. Han giver en grundig indføring i historien om det landområde, der i 1947 blev til Pakistan og indtil 1971 også omfattede det nuværende Bangladesh. Dernæst beskæftiger han sig med landets økonomi, samfundsforhold og regioner og har et omfattende kapitel om de mange militærdiktaturer og få skrøbelige demokratiske perioder. Den tyske udgave er fra 2008, men er efterfølgende ført op til valget i maj 2013 til den danske udgave. Oversætteren, der selv er berejst i Pakistan, giver sin personlige vinkel i et efterord. Det er en afbalanceret og analyserende bog, der giver en flig af forståelse for de mange modstridende kræfter i og signaler fra landet. Illustreret med en række historiske sort/hvid-billeder og indsatte farvefototavler taget af forfatteren. Omfattende noteapparat og litteraturliste.

Sammenligning

Der findes på dansk ikke nyere fremstillinger, der er så grundige som denne.

Samlet konklusion

En grundig og velafbalanceret bog om Pakistan.

Per Månson

[< BogFeature](#)**BogFeature****Verdens farligste land?**

Af Anders Ellegaard

Under læsningen af bogen huskede jeg en børnesang skrevet af J. C. Gerson i 1845: "En lille nisse rejste". Andet vers begynder: "Han kom til stormogulen" - Mogulerne regerede (1526-1739) i området, hvor Afghanistan, Pakistan og Indien er opstået.

Jochen Hippler (JH) er tysk forsker ved Institut for Udvikling og Fred ved universitetet i Duisburg-Essen. Hans forskningsområder er statskundskab, politologi, fredsforskning og internationale relationer. Listen over hans litterære produktion er omfattende. De lande, han især har forsket i, er Nær- og Mellemøsten, arabiske lande, Irak og Afghanistan. Læs mere på hans hjemmeside ([jochenhippler.de](#)), hvor der også er fotos taget af ham i de lande, han interesserer sig for.

Bogens titel "Verdens farligste land" er tankevækkende eller måske ligefrem pirrende. Forfatteren mener, at udtrykket stammer fra det amerikanske nyhedsmagasin Newsweek: "Meget taler for, at intet land i verden i dag er så farligt som Pakistan...." (Newsweek 20.10.2007). ! Men hvad mener JH med "farlig"? Egenskaber, tilstande, fremtidigt og for hvem...?

Bogens [forord](#) – [Pakistan i krise](#), benytter JH til at bringe Pakistans politiske og geografiske situation frem som objekt for en nærmere undersøgelse. Han skriver, at man ikke skal drage forhastede slutninger om Pakistan. Man skal kende landets og områdets historie, og tage dets samfundsmæssige, politiske og økonomiske betingelser, samt dets religiøse, etniske, sproglige og geografiske mangfoldighed i betragtning.

Bogen er opdelt i tre hovedafsnit: [Historien](#), [Landet](#), [Krisen](#).

Bogens 1. udgave slutter før valget i Pakistan i februar 2008. Bogens danske udgiver har fået JH til at opdatere bogen i et tillæg, så resultatet af valget i maj 2013 er med. Bogen er altså meget aktuel.

1. Historien

Området ligger på en korsvej. Vejen til Indien fra Kina, Centralasien, Rusland og Mellemøsten. Fra alle disse områder er der kommet mennesker, kulturer og religioner. Gennem området løber floden Indus, og som andre steder har floden været centrum for bosættelse og kultur. De første spor af kultur går tilbage til år 2500 fvt.

JH gennemgår perioden indtil det britiske kolonierredømme i to afsnit: den førislamiske og den islamiske periode. Afsnittet om det britiske styre fra det 16. årh til 1947 er fyldigt, men også vigtigt, idet de to stater, Pakistan og Indien, i starten efterlignede den britiske administration og militære opbygning. Tiden efter statsdannelsen i 1947 fylder naturligvis mest, da det er staten Pakistan, som beskrives.

Tiden fra 1947 til i dag har været meget omskiftelig. Der har været tre militærherredømmer (1958-71, 1977-88, 1999-2008). I alt 36 år af landets 66 år. I de mellemliggende perioder har der været sekulære regeringer med mere eller mindre religiøse tendenser. JH beskriver de forskellige regeringer, præsidenter og ministerpræsidenter, der har været. Nogle af disse er også bekendte i Danmark: Zulfikar Ali Bhutto, Zia-ul-Haq, Benazir Bhutto, Nawaz Sharif, Pervez Musharraf. Sovjetunionens invasion af Afghanistan i 1979 og USA's krig mod terror i Afghanistan fra 2001 og konsekvenserne for Pakistans politik og situation af disse to krige er beskrevet indgående. I dette afsnit er også beskrevet nogle af de vigtigste politiske partier, deres opståen, tilhørsforhold og politik. En broget forsamling. Tillægget med forkortelse er nyttigt for at holde rede på den.

I tillægget omtales tiden efter valget i 2008 med de politikere, som kom til og de politiske og økonomiske komplikationer, landet står over for.

2. Bogens andet hovedafsnit handler om landet Pakistan

I afsnittet om [økonomi](#) gennemgås tiden fra 1947, hvor Pakistan "fik" landbruget, medens Indien "beholdt" industrien. Pakistans økonomi og erhvervsliv har ændret sig, men arbejdsstyrken er stadig fordelt med 45,1% i landbruget, 20,7% i industrien og 34,2% i servicefagene (tal fra 2010). Til sammenligning er tallene i Danmark hhv. 2,6%, 20,3% og 77,1% (tal fra 2011).

I tillægget omtaler JH den store oversvømmelse i 2010, som har lagt landets økonomi mere eller mindre i ruiner.

Landets [sociale struktur](#) var fra starten præget af feudale godsejere og en fattig landbefolkning. Der er stadig mange fattige i landet. 30,9% af børn under 5 år var undervægtige i 2011. Men tingene ændrer sig. JH anfører, at bourgeoisiet og middelklassen vokser, og at påvirkning gennem medierne, internettet, de sociale medier også sker i Pakistan. Denne påvirkning medfører krav om politisk demokrati og materielle forbrugsgoder.

[Urbanisering](#) finder også sted i Pakistan. Migrationen fra land til by er stor. Via medierne sker der en mental urbanisering, som fører til, at landbefolkningen migrerer til byerne for at få del i arbejdet og "goderne".

Der opstår slumbyer i udkanterne af de store byer, hvor den tilflyttede fattige landbefolkning for en stor dels vedkommende lever videre efter deres landlige normer og traditioner.

Der er enorme forskelle på levevilkårene i de store byer. Der er velhaverkvarterer, som er lige så moderne som i de vestlige lande. Og der er kvarterer lige så fattige og kriminaliserede som i andre udviklingslande med store sociale forskelle.

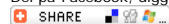
[Den etniske og sproglige mangfoldighed](#) beskriver JH grundigt, idet den er forklaringsgrundlag for en del af konflikterne i landet.

Der tales 72 sprog og dialekter. Urdu er det officielle sprog, men det tales kun af 8 % af befolkningen. Punjabi tales af 48 %. Engelsk er elitens og regeringens sprog.

De store etniske grupper er punjabier, pashtuner, sindhier og baluchier. JH påpeger, at etnicitet, sprog og religion ikke altid hører sammen.

Del på Facebook, digg, m.m.

FAKTA

Jochen Hippler:

Verdens farligste land?
Pakistan mellem
militærherredømme,
ekstremisme og demokrati

Udg. af Forlaget Ellekær, 2013

315 sider, ill., 285 kr.

[Forlaget Ellekær >](#)**SE OGSÅ:**

Kulturstudier

En egentlig "pakistansk" identitet findes ikke. Mange føler sig mere knyttet til provinsen, regionen, byen eller egnen end til staten. JH mener dog, at en pakistansk identitet er ved at vokse frem, via skoler, TV og fælles pakistansk forvaltning. Håbet i 1947 om en multinational stat med fællestræk i muslimsk kultur og religion brast.

Religion, konfessioner, retninger og anskuelsesmåder er et vigtigt afsnit for forståelsen af landet, dets historie og udvikling og dets nuværende situation. Pakistan blev stiftet som en muslimsk stat. Det skønnes, at 96 % af befolkningen er muslimer. Den største gruppe af disse er sunnitter, 70 %, den næststørste er shiitter, 15 – 20 %. Hertil kommer Ismaelitter og Ahmadier og mindre muslimske sekter. Men der er også hinduer, kristne og andre mindre trossamfund.

JH gennemgår de 4 nævnte muslimske trosretninger, deres udbredelse og forskellene i indhold, og de holdninger, som styrer den troendes islamiske liv bestemt af individets eller gruppens forhold til Allah og Islam. De politisk relevante islamiske strømninger opdeler JH i ortodoks konservativ islam (religionen i centrum, politik i baggrunden), politisk islam (til grundlæggende forandring af samfundet), folkeislam (islam med overtro, traditioner m.m.) og neofundamentalisme (tilskyndelse til individuel handling).

Forvirret?

JH skriver: "Muslimer er lige så lidt som kristne eller hinduer automater, der udfører en af teologer fastlagt religion, men derimod mennesker, som i deres normale liv også integrerer religiøse elementer" (p. 135).

Menneskerettighederne har det ikke godt i Pakistan. Tortur, udenretlige drab, oppositionelle og mistænkte som forsvinder. Både politiet og ISI (militærets efterretningstjeneste: Inter Service Intelligence Directorate) mistænkes for at stå bag.

Journalister er under stærkt pres, bliver bortført og dræbt. Medier, aviser, tv-stationer hjemmesider lukkes.

Da "krigen mod terror" blev indledt, steg antallet af overgreb. Nogle i samarbejde mellem CIA, ISI og religiøse ekstremister.

Ifølge forfatningens artikel 25 har kvinder ligestilling og efter artikel 34 kan hun fuldt deltage i det offentlige liv. Lyder det godt? Kun i byerne og hos eliten er det realiteten. I flertallets Pakistan er kvinder i en underkastet, diskrimineret og ringeagtet position. Under Zia-ul-Haq blev kvinders arveret nedsat, deres vidneudsagn nedsat til den halve værdi af en mands, sex uden for ægteskab kunne medføre dødsstraf, voldtægt var sex uden for ægteskab og derfor strafbart--for kvinden. Bevis for voldtægt kræver dels mandens tilståelse og dels fire voksne mænds bekræftelse.

I 2009 kunne 68,6 % af mænd over 15 år læse. Blandt kvinder var det 40,3 %. Vold mod kvinder er udbredt. Æresdrab, "ulykker" i hjemmet, uheld med forbrændinger (gas, benzin, syre), slag fra ægtemænd eller andre slægtninge (svigermødre).

Religiøse mindretal er udsat for talrige diskrimineringer. Blasfemilovene er så vagt formulerede, at alene mistanker og beskyldninger er nok til anmeldelse og straf eller udenretlige hekseprocesser. Kristne tør ikke tale om islam eller koranen, fordi det kan opfattes som kritik.

Ifølge Danida (Udvikling nr. 4/2012 aug/sep) støtter Danmark minoriteterne i Pakistan i 2013-2015 med 275 mio. kroner. Pengene skal ifølge udviklingsminister Christian Friis Bach blandt andet gå til at styrke demokratiet, menneskerettigheder og ligestilling i samarbejde med både staten, institutioner og civilsamfundet.

Provinser og regioner

JH angiver i 2008 indbyggertallet til 170 mio. I juli 2013 anslås det til 193.238.868 i CIAs World Fact book.

Et heterogent land: topografisk, økonomisk, kulturelt, sprogligt, etnisk, religiøst, politisk.

En umulig opgave? Tanken var en føderal stat bestående af selvstændige provinser, men udgangspunktet med en lille veluddannet elite af muslimer, som var flygtet fra Indien, og et militær med stærke traditioner og ledelse gjorde, at det blev en centralstyret stat, som indskrænkede provinsernes selvbestemmelsesret.

JH gennemgår de fire store provinser og regionerne.

Punjab. Den historiske og politiske kerne med halvdelen af befolkningen i Pakistan. Området blev massivt udbygget af briterne. I den nordlige del ligger en stor del af Pakistans industri. I den sydlige del er der landbrug. 2/3 af landbrugsproduktionen kommer herfra. Denne del af provinsen er økonomisk tilbagestående, fattig og religiøst konservativ.

Pakistanets regering, statsadministration og hæren domineres af folk fra Punjab. Befolkningen er etnisk Punjabi.

Sindh. Ligger i den sydøstlige del af Pakistan. Provinsen har store modsætninger mellem land og by. Karachi er Pakistans største by med et anslået indbyggertal på 13 mio. I 1947 var der 400.000.. Byen har i lang tid haft den eneste dybvandshavn i landet. Briterne byggede jernbaner i landet og al eksport blev sendt til Karachi med jernbanen eller med skib på Indus floden. Karachi er et stort centrum for industri, handel og servicevirksomhed. Og et økonomisk magtcentrum. Uden for byen er Sindh et landbrugsområde med rige jordbesiddere og en fattig landbefolkning. Befolkningen er etniske Sindhier.

Baluchistan. Provinsen i sydvest. Ligger med grænser til Iran og Afghanistan. Den største provins i areal og den mindste i indbyggertal, ca. 8 mio. Befolkningen er etniske Baluchier. I bjergområdet på grænsen til Afghanistan er befolkningen Pashtuner. Provinsen er præget af stammekulturer. I 1970'erne var der en opstand mod centralregeringen forårsaget af underudvikling og forsømmelse. Opstanden blev slået ned. Siden 2004 har der igen været væbnet modstand med krav om autonomi, demokrati, større indflydelse på egne forhold og kontrol over egen økonomi. Modstanden binder en stor del af Pakistans militær. Bygningen af en ny dybvandshavn i Gwadar nær grænsen til Iran er sket uden om provinsregeringen, som frygter indvandring udefra og er uden forbedring af provinsens egne forhold.

Nordvestprovinser/Khyber Paktoonkhwa. Navneforandringen skete i 2010. Provinsens navn afspejler nu dens etniske befolkning Pashtunerne. Provinsen består af den frugtbare Peshawarslette med hovedbyen af samme navn og af bjergområderne ind mod Afghanistan. Den mindste provins, men med en befolkning på 21 mio. Pashtunerne lever på begge sider af grænsen mellem Pakistan og Afghanistan. De udgør et folk på 20 mio. Området er præget af streng moral, æreskodekser, konservatisme og krav om uafhængighed. Området er også præget af flygtninge fra krigene i Afghanistan. Ud over landbrug i Peshawarsletten har provinsen en udbredt smuglerøkonomi med forbrugsgoder, våben og narkotika. USA har støttet området militært og økonomisk siden Sovjetunionens besættelse af Afghanistan.

Stammeområderne. FATA-områderne (Federal Administered Tribal Areas) er den del af Khyberprovinserne, som ligger op mod grænsen til Afghanistan. Love vedtaget af parlamentet gælder her kun, hvis dette er specielt vedtaget. Området omfatter syv agencies, hver ledet af en political agent. De mest kendte er Waziristan og Khyber. Mellem FATA-områderne og provinsens hoveddel ligger 7 Frontier Regions, som har en form for selvstyre med en District Coordination Officer som leder. I dette urolige hjørne af Pakistan er der en del turisme i den

nordligste del af provinsen, hvor tre af verdens højeste bjergkæder ligger: Hindukush, Himalaya og Karakorum. Der er 5 bjerge over 8000 meters højde og mere end 60 over 7000 meter.

Den nordlige del. Northern Areas eller efter 2009: Gilgit-Baltistan, hvor området fik selvstyre. En del af området er Kashmir, hvor der har været og stadig er større og mindre sammenstød mellem pakistanske og indiske styrker.

3. Bogens trede hovedafsnit er måske bogens egentlige mål, men som JH skriver i forordet, kan man ikke forstå landet uden også at kende dets historie og geografi.

Krisen – militærherredømme, vold og islam

Pakistans militær er et middel til krigsførelse og et samfundsmæssigt magtcentrum.

Militæret i Pakistan har ført krige, det har taget regeringsmagten i tre perioder, men det har også haft politisk indflydelse i perioderne med civilt styre, både indenrigs og udenrigs.

Indenrigs har militæret været sat ind forskellige steder. I øjeblikket i Baluchistan og det sydlige Punjab. Udenrigs har der været tale om to områder. Dels i det nordvestlige i forbindelse med Sovjetunionens invasion i Afghanistan og "krigen mod terror" samme sted - i begge tilfælde i samarbejde med USA, dels mod Indien/Kashmir.

Pakistan har valgt at søge stærke udenlandske forbundsfæller. USA, som har været en ustabil partner, og hvis stilling efter hel eller delvis tilbagetrækning man ikke kender, og Kina, som har været en stabil partner siden 1960'erne.

Militæret omfatter alle tre værn og en paramilitær styrke. I alt ca. 920.000 mænd og kvinder. Alle er frivillige, da der ikke er værnepligt. Siden Zulfikar Ali Bhuttos regeringstid har landet haft atomvåben. Det anslås, at arsenaler er på 60 -80 sprænghoveder. Der foregår eksport af nuklear teknologi til Nordkorea, Libyen og Iran. (JH har skrevet dette i 2008). Salgs- eller eksportvejene kendes ikke. JHs konklusion er, at militæret er stærkt nok til at forsvare landet, men ikke stærkt nok til en offensiv eller aggressiv politik over for andre lande.

Af krige og kriser nævner JH: 1948 kampe i Kashmir, nu våbenstilstand. 1965 kampe med Indien i Kashmir, Punjab og Sindh. 1971 Oprør i Østpakistan. Indien støttede Bengalerne, som blev løst som Bangladesh. 1986/87 Brasstracks-krisen. Konfrontation med Indien langs grænsen mellem Indien og Pakistan. Tilbagetrækning efter forhandlinger. 1989 Efter uro i Kashmir og en stor militærøvelse i Pakistan, var der opmarch af styrker i Pakistan og Indien. Først i juni 1990 opnåedes afspænding. 1999 Lillekrigen i Kargil. Kampe mellem pakistanske og indiske styrker i Kashmir. Da Pakistan i 1998 havde afprøvet sit første atomspræghoved efter Indiens fornyede atomafprøvninger greb det internationale samfund (USA) ind og fik ministerpræsident Nawaz Sharif til at standse kampene. 2001 – 2002 Efter to terrorhandling i Indien, som inderne mente Pakistan stod bag, afbrød Indien alle trafikforbindelser, forbød overflyvning, indkaldte reserver, sendte 800.000 mand til grænsen mod Pakistan og truede med krig. Pakistan sendte troppeenheder til grænsen. Styrkerne stod over for hinanden i et år. Kun indgriben fra USA forhindrede en stor krig. Samfundsmæssigt repræsenterer militæret ikke hele landet. Styrkerne kommer traditionelt fra tre områder i det nordlige Punjab med et mindre antal pashtuner. Officererne kommer fra jordbesidderne og magteliten og overklassen. Musharraf iværksatte et program for at rekruttere folk fra alle provinser, således at den etniske sammensætning i militæret skulle svare til landets.

Militæret har egne erhvervsvirksomheder og landbrug, og det har udbygget infrastrukturen i flere provinser. Militæret har ydet humanitær bistand efter naturkatastrofer.

Kritikere mener, at militæret gør det for sin egen fordel og ikke for samfundet. Og det giver militæret magt over det civile samfund: "Mange lande har en hær – Pakistans hær har et land"!

Politisk har militæret taget magten i tre perioder. Men karakteristisk har den militære ledelse bevaret den civile administration Autoriteten har været hos militæret, men det daglige arbejde hos civile myndigheder. Et andet karakteristikum er, at militærdiktaturerne altid er etableret gennem de regulerede kommandostrukturer. Det er altid den militære øverstkommanderende, der har taget magten. Enkelte forsøg fra laverestående officerers side er endt ynkeligt. Og endelig er magtovertagelserne altid sket ublodigt.

Perioderne med militærstyre kan synes relativt stabile (i den sekulære mellemperiode 1988 - 1999 var der 12 civile regeringer og overgangsregeringer), men med tiden blev militæret nærmest opfattet som et "parti". Militæret skabte ikke de lovede løsninger, men blev set som årsagen til problemerne. Som centralmagt forhalede de skabelsen af et føderalt, velordnet land

Vold, borgerkrige og terrorisme er ofte overskrifterne i vestlige medier, når Pakistan omtales. Politisk og religiøs vold har været omfattende. I vestlige lande anses sekulære kræfter ofte som de gode, moderate og demokratiske og religiøse kræfter som de onde, ekstreme islamister. JH skriver, at det er for enkelt. Han deler voldsproblematikken op i følgende afsnit.

Konfessionelle konflikter. Ekstremister fra de muslimskes hovedretninger sunnier og shitter anretter attentater og massakrer mod hinanden og mod andre mindre muslimske trosretninger.

Denne grundkonflikt er latent alle steder. Terroristisk vold findes i alle konfessioner og trosretninger. Og alle er imod de kristne og hinduerne..

Latent borgerkrig i Karachi. Konflikten mellem de tilflyttede muslimer fra Indien i 1947 og de lokale sindhier, mellem by og land, mellem byboere i middelklassen og jordbesiddere, mellem jordbesiddere og landbefolkning, mellem konfessioner. You name it! Volden er ikke kun religiøst betinget, men også socialt og etnisk.

Opstand i Baluchistan. Som nævnt i afsnittet om provinserne har der været modstand mod centralregeringen i 1970'erne, i 2000 og siden 2004. Militæret har bygget kaserner og udstationeret store styrker i provinsen. Den primære årsag til volden er ikke religiøs, men er en modstand mod den autoritære centralregering, mangelen på føderalisme og demokrati og strid om ressourcerne.

Borgerkrig i Nordvestprovinsen/Khyber Paktoonkhwā (KP)

Det område vi har hørt mest om i terrorsammenhæng i Danmark er stammeområderne i det nordvestlige Pakistan. Politiseringen af området begyndte først efter Sovjetunionens invasion i 1979. Pakistan, USA og Saudi-Arabien finansierede og bevæbnede mujahedinerne i kampen mod sovjetterne. For dem var krigen ikke mod Sovjetunionen, men mod de vantro. Det var hellig krig for Islam. Islamisk jihad. De religiøse ekstremister udviklede sig til Taleban (de religiøse studenter) og jihadister.

Efter at Sovjetunionens trak sig ud, bestod ideologien fortsat. Lokale og udenlandske jihadister, Talebanerne og al-Qaeda, flygtede til stammeområderne, hvor de først blev modtaget som medkæmpere. Men da de begyndte at danne deres egne strukturer og regler, undergravede det stammernes position, Der har været og er uro og kampe mellem de forskellige fraktioner.

Selvmondsattentater

Bevidst selvmord er forbudt i Islam. Begrundelsen for selvmordsattentater skal ikke findes i religiøse grunde. Islam har eksisteret i området i 1000 år, men attentaterne er først begyndt i 2002, hvor der var et tilfælde i stammeområderne

– formentlig hævn over civile tab. Nu forekommer de over hele verden. JHs konklusion er, at selvmordsattentater er virksomme over for en overmægtig fjende. De er billige og kan anrette stor skade med mange ofre. De er svære at beskytte sig imod og skaber stor opmærksomhed. Det tyder på, at de udføres i politiske organisationers kamp.

JH nævner ikke, at attentaterne nogle gange forklares som religiøst begrundede, og at attentatpersonerne præpareres med religiøse argumenter om kamp for islam og martyrium.

JHs konklusion er, at uro, opstande, terror, selvmordsangreb m.m. destabiliserer staten, idet regeringen tilsyneladende ikke kan skabe den sikkerhed og fremgang, de fleste ønsker og forventer.

Islamiske partier

Der findes et utal af religiøse partier i Pakistan. Deres betydning ligger i, at den pakistanske befolkning opfatter islam som en væsentlig del af deres liv og af hele samfundet. Men ved valg til parlamentet stemmer de stort set kun på sekulære partier. Der er to dominerende religiøse partier. JUI som er et ortodokst sunniparti med ærkekonservative teologer og prædikanter. Partiet er direkte fjendtligt over for shiitter, sunnier med den "forkerte" fortolkning og alle andre religioner. Partiets højborg er i det nordvestlige stammeområde og en del af Baluchistan. Medlemmerne er typisk landbefolkningen og folk med lavere uddannelse.

Ji har Panislamismen som grundtanke: økonomisk, politisk og kulturelt samarbejde mellem verdens muslimske stater som værn mod vestlig indflydelse. Af pragmatiske og nationale grunde er grundideen gledet i baggrunden. Partiet er overkonfessionelt, således at andre end sunnier kan være medlemmer. Medlemmerne er typisk middelklassen i byerne og de veluddannede. Partierne er ikke store. Deres betydning og indflydelse ligger i politikernes pragmatiske og populistiske brug af religion eller religiøs retorik for at gennemføre deres politik.

Religiøs ekstremisme, vold og terrorisme

Ifølge JH er de ansvarlige for den religiøse volds kraftige stigning nogle små og ekstreme politisk-religiøse grupper, som er udskilt fra de to ovennævnte partier. Der er tale om folk som er radikaliserede af deres kamperfaringer i Afghanistan og Kashmir.

Psykologundersøgelser af tidligere jihadister, som havde kæmpet i Afghanistan sammen med Taleban, har vist, at alle aldersklasser var repræsenterede, dog flest unge, alle samfundslag var repræsenterede socioøkonomisk og uddannelsesmæssigt, men med en tendens til højere uddannelsesniveau. Der var ikke tale om specielt religiøst uddannede, eller hjernevaskede personer. De fleste jihadister havde deltaget imod deres forældres eller families vilje. De var påvirkede af lokale religiøse ledere, og politisk var de massivt indstillede mod USA og andre udenlandske aktører. De følte sig som ofre for en vestlig sammensværgelse støttet af hinduer og kristne. Der var ingen fejl på muslimsk side. De vantro var skyld i, at muslimerne er tilbagestående, og sørgede for, at muslimer bekæmpede hinanden. 80 % mente, at USA havde angrebet Afghanistan for at ødelægge islam. Deres begrundelse for at deltage i jihad var at skade USA's interesser, at forsvare muslimers rettigheder, at bringe muslimer på rette vej, "at rejse", muligheden for et martyrium.

Efter afsnit om sekulær politik og religion, og om det omvendte: "religiøs" politik og sekulære kræfter og om deres samarbejde konkluderer JH, at pakistansk politik ikke afgøres som en konflikt mellem sekulære og religiøse kræfter. Ingen af parterne har berøringsangst, men er indstillede på samarbejde, hvis det skønnes opportunt. Man kan kalde det principløshed, men også pragmatisme.

I tillægget om tiden efter 2008 kommer JH ind på konsekvenserne af oversvømmelsen i 2010. Den har været ødelæggende for økonomien, infrastrukturen, produktionen, forbruget og den generelle udvikling. Både landbruget, industrien og privatsfæren har lidt under det. Retablering af samfundet er gået meget langsomt, også selv om det internationale samfund har hjulpet massivt. Det helt store problem for Pakistan er mangelen på energi. Produktionen af elektricitet dækker kun ca. 2/3 af behovet, hvilket rammer både produktionen og husholdningerne. Landbruget, som stadig er hovederhvervet er særdeles hårdt ramt. Marker, afgrøder, produktionsanlæg, maskiner, husdyr, alt blev ramt af oversvømmelsen.

Kombineret med korrupsion, svag ledelse fra den politiske elites side, dramatiske prisstigninger (især på fødevarer og brændsel) og energikrisen har det dannet grundlag for betydelig politisk uro. Denne situation har givet religiøse ekstremister og oprørere vind i sejlene. Dette ses især i Khyber Paktoonkhwa området og i det sydlige Punjab. Men også sekulære og religiøse liberale protestbevægelser er dukket op med kritik af regeringen.

Højesterets og militærets politiske roller diskuteres også i den ustabile situation. At højesteret kritiserer regeringens politik ses nærmest som et fremskridt i Pakistans politiske kultur.

Efter Musharrafs regeringsperiode og afgang, og efter den amerikanske kommandooperation mod Osama bin Laden i Abbottabad og med et opslidende engagement i Baluchistan antages det ikke, at militæret er interesseret i en ny magtovertagelse.

Det meget høje voldsniveau giver derimod anledning til bekymring. Nu er ikke kun den nordvestlige del af landet og det sydlige Punjab ramt, selv om de er hovedcentrene. Den religiøse, ekstremistiske vold har frigjort sig fra bindingen til Afghanistankrigen og er blevet mere etnisk diversificeret.

Det vurderes som usandsynligt, at Taleban, jihadister eller andre ekstremister kan overtage landet.

De store problemer, som skaber ustabilitet, er voldsniveauet, den økonomiske krise, korrupsion, og mangelsen på troværdig ledelse. Den fremadskridende erosion af samfundet og staten er farlig. Et langsomt voksende politisk vakuum kan fyldes af diverse kræfter. Sekulære som religiøse.

Deformationen og svagheden i statsapparatet er et stort problem, men militæret er velorganiseret og sikrer stabilitet. Det betyder, at Pakistan hverken er stærk eller svag, men begge dele. Den politiske vold er ikke en direkte fare for samfundet, men et svagere statsapparat mindsker modstandskraften. JH mener ikke, at Pakistan er en mislykket stat. Landet har ofte vist sig ikke at kunne løse sine problemer, men har vist stor evne til at klare sig igennem uden løsninger. Det kan ikke fortsætte, men de styrkede og voksende mellemklasser stiller krav om retsstatslighed, god regeringsførelse og demokratiske forhold. Hvis modningsprocessen skulle forløbe hurtigere end forrådnelsesprocessen vil Pakistan i løbet af en generation eller to have et helt andet ansigt.

Oversætters efterord, oversættelse og udgivelse.

Oversætteren og udgiveren Jens Ellekær skriver et efterord til JHs bog. Han har selv rejst i Pakistan to gange og det er tydeligt, at han nærer interesse og varme følelser for landet.

Oversætteren bringer det gode gamle ord "stridskræfter" frem i lyset. Formentlig som en oversættelse af det tyske ord Streitkräfte. I dag taler man om tropper eller styrker, men indrømmet: der er mere power i det gamle ord. I øvrigt har oversætteren skrevet et godt dansk uden germaniseringer af grammatik eller

vendinger.

Bogens kort over området er kopieret direkte fra den tyske udgave. Kortene kunne have fortjent en omarbejdning og farvelægning.

Konklusion

Der er tale om en meget interessant bog, som giver et godt billede af området og dets historie før og efter statsdannelsen i 1947. Landets politiske forhold siden 1947 med skiftende militære og civile regeringer er godt og kronologisk beskrevet.

Der er en god beskrivelse af de provinsmæssige og regionale forskelle, religiøse retninger og modsætninger. For danske normal kristne et tankevækkende afsnit, som bringer tankerne hen på Middelalderens religionskrige i Europa.

Krigene, terrorismen og volden er beskrevet med de forskellige kræfter og motivationer, der driver det frem. Men som Primo Levi skrev: "Prøv ikke at forstå" – Forståelse fører til accept og tilgivelse.

Er Pakistan verdens farligste land? Jochen Hippler svarer ikke selv på det. Men læseren af bogen får en masse præmisser for at kunne bedømme det selv. Det afhænger meget af, hvad der sker, når og hvordan USA trækker sig ud af Afghanistan.

De "værktøjer" og parametre læseren får i denne bog kan efter behov bruges ved vurderingen af, hvad der sker i andre (muslimske) lande.

Pakistan – verdens farligste land?

JOCHEN HIPPLER: *"Verdens farligste land? Pakistan mellem militærherredømme, ekstremisme og demokrati"*. Ellekærs Forlag 2013. Oversat fra tysk af Jens Ellekær. 303 sider, illustreret. Vejledende pris 285 kr.

De fleste danskere har en meget ringe viden om Pakistan, og det gælder nok også historielærerne. Hvorfor skulle vi også interessere os for dette fjerne land? Amerikanske og britiske blade har udnævnt det til "verdens farligste land", og den tyske forsvarsminister har sagt at idag skal Tyskland "forsvares ved Hindukush" (på grænsen mellem Pakistan og Afghanistan). Pakistan er en atommagt, det har flere gange været i krig med en anden atommagt, Indien, og det ligger i frontlinjen i kampen mod terrorisme ved, at det grænser op til Afghanistan. Desuden er der store indre spændinger i landet. Men vi interesserer os kun sporadisk for det. Bogens forfatter er sit lands største ekspert angående Pakistan. Han fortæller, at da Benazir Bhutto blev myrdet i 2007, var der mange blade og radio/tv-stationer der ønskede et interview med ham. Da der nogle måneder senere blev afholdt et fredeligt valg, fik han ikke en eneste henvendelse. Dette siger noget om vores forhold til Pakistan og andre lande i regionen.

Bogen falder i tre dele. Første del fortæller historien fra Indus-civilisationen til i dag. Forfatteren går hurtigt gennem den ældste historie; han bliver mere og mere grundig, jo tættere han kommer på nutiden. Anden del handler om landet Pakistan, dels økonomi, erhverv, etniske forhold og religion, dels en gennemgang af de forskellige provinser og regioner. Tredje del, som fylder næsten halvdelen af bogen, hedder "Krisen – militærherredømme, vold og islam". Det handler om landets aktuelle problemer.

Bogen er skrevet i 2008, hvor den tyske udgave udkom. Til den danske udgave har forfatteren skrevet hvad han kalder en "aktualisering til den danske udgave". Oversætteren har skrevet et efterord, der handler om hans rejser i landet. Der er et omfattende noteapparat, men ingen litteraturliste. Der er heller ikke noget register. Ved gennemgangen af landets provinser er der tre kortskitser, men jeg kunne godt bruge flere kort. Der er flere sider med farvefotografier fra Pakistan, taget af forfatteren selv.

Man kan flere steder se, at oversætteren har haft sit besvær med de lange og knudrede tyske sætninger. Resultatet er mange indskud, ofte mellem tankestreger. Det er ikke altid lige elegant, og flere steder må man læse teksten et par gange for at forstå meningen. Der er mange fremmedord, og jeg synes at oversætteren godt kunne have fundet danske ord. Se på udtryk som: "den religiøs-ekstremistiske vold (...)" bliver mere etnisk diversificeret" (s. 261); "interkonfessionel terrorisme" (s. 262); "deformationen (...) af statsapparatet" (s. 263).

Forfatteren er meget vidende, og han gør grundigt rede for de forskellige politiske partier, etniske grupper og religioner. Han får rigtig mange nuancer med, og han har styr på den udvikling der er sket. Men jeg kunne godt tænke mig et register, for det er svært at holde styr på de mange personer og grupper der omtales. Flere gange under læsningen fik jeg lyst til at gå tilbage i teksten for at se hvad der tidligere har stået om samme emne, men det er svært uden et register. Men hvis man får tygget sig igennem bogen, mister man alle sine fordomme og forudfattede meninger om Pakistan.

Jørgen Krøigård